

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Сучасні тенденції глобалізаційних процесів спонукають невпинне дослідження трансформацій в системі світогосподарських відносин. Інтенсифікація інтернаціоналізації та інтегративних конвергенцій породжують рекомпозицію в соціально-економічній, політичній, нормативно-правовій та техніко-технологічній сферах. В статті досліджуються основні тенденції трансформаційних перетворень світової економіки в умовах глобалізації. Визначаються основні концептуальні підходи щодо пріоритетних факторів впливу на глобальну економічну систему в контексті реструктуризації соціального ядра.

Ключові слова: глобалізація, глобальна економічна система, реструктуризація, концепції.

Abstract. Current trends of globalization encourage continual study of transformations in the system of global economic relations. Intensification of internationalization and integrative konverhentsiyu generate socio - economic, political, regulatory - legal and technical - technological spheres. The article examines the main trends transformations of the world economy under globalization. The basic conceptual approaches on priority impacts the global economic system in the context of the restructuring of the social core.

¹ студент магістратури Україно-австрійської програми з експортноорієнтованого менеджменту Університету економіки і права "КРОК"

Науковий керівник: Ткаленко С.І., доцент кафедри міжнародної економіки Університету економіки і права "КРОК", кандидат економічних наук

Key words: globalization, the global economic system, restructuring, concept.

Аннотация. Современные тенденции глобализационных процессов побуждают проводить исследования трансформаций в системе мирохозяйственных отношений. Интенсификация интернационализации и интегративных конвергенций порождают рекомпозиции в социально - экономической, политической, нормативно - правовой и технико - технологической сферах. В статье исследуются основные тенденции трансформационных преобразований мировой экономики в условиях глобализации. Определяются основные концептуальные подходы касательно приоритетных факторов влияния на глобальную экономическую систему в контексте реструктуризации социального ядра.

Ключевые слова: глобализация, глобальная экономическая система, реструктуризация, концепции.

Постановка проблеми. Інтенсифікація глобальних процесів провокує трансформацію всіх соціально – природничих систем. Світова економіка не є винятком. Економічна галузь є всеохоплюючою, тому її рекомпозицію слід розглядати комплексно, визначаючи всі фактори впливу на неї. На жаль в сучасній науковій літературі напрями дослідження даної проблематики є розгалуженими, що не дає повністю висвітлити тенденції розвитку світової економіки в контексті її реструктуризації в результаті глобальних перетворень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження питань стосовно розвитку економічної глобалізації та її вплив на сучасну економічну систему знайшли широке відображення в працях як іноземних, так і вітчизняних науковців: Б.Балашши, Е.К.Роуза, Ф.Рута, П.Д.Сазерленда, Дж. Сороса, Дж.Т.Стюарта, та інших, які досить детально дослідили

динаміку розвитку глобалізаційних процесів та їх взаємозв'язок із особливостями розвитку різних сегментів світової економіки.

В українській економічній літературі проблемам міжнародної економічної інтеграції та глобалізації, тенденціям та шляхам розвитку національних та міжнародних фінансових ринків присвячені роботи О.Білоруса, А.Гальчинського, Г. Климка, Д.Лук'яненка, З. Луцишин, Ю.Макогона, В.Новицького, О.Плотнікова, О.Рогача, В. Рокочої, А. Румянцева, А.Семенова, А.Філіпенка та інших.

Зазначеній проблематиці присвячені праці російських науковців Н.Іванова, В. Євстігнеєва, В.Іноземцева, О. Кирєєва, М.Максимова, Л.Федякіну, С.Чабанова, Ю. Шишкова, та ін.

Мета статті полягає у визначанні тенденцій розвитку глобалізаційних процесів та виявлення основних факторів впливу на трансформацію сучасної світової економічної системи.

Основні результати дослідження. Глобалізація – багатовимірний, нелінійний процес, який справляє неоднозначний, різноспрямований і суперечливий вплив на сучасний світогосподарський розвиток, економічну безпеку держав та розподіл між ними економічних вигід і загроз, що виникають.

Дискусії про те, що таке глобалізація, яка її природа і кінцеві цілі, що почалися коли дослідники ще тільки почали осмислювати новий феномен, не тільки не припинилися, але й придбали глибину і масштаб. Їхня гострота народжується непримиренністю точок зору на природу глобалізації, що висловлюються різними авторами. Багато хто з них втрачають здатність до зважених, об'єктивних оцінок, коли починають говорити про соціальні наслідки глобалізації, про те, які зміни відбуваються в системі суспільних зв'язків і відносин, як міняється соціальний тип особистості та тип культури. Існує також великий розкид думок і з таких питань: як глобалізація

співвідноситься з іншими процесами в суспільному житті, які її найближчі й віддалені перспективи, що вона несе країнам і народам.

Дослідники в галузі економіки, соціології й політології пов'язують з глобалізацією принципово новий етап у розвитку людства, що якісно відрізняється від попередніх історичних формацій. Зокрема, в економічному вимірі процес глобалізації узгоджується з переходом від індустріального суспільства до постіндустріального. Якщо так, то стратегії економічного розвитку країн, що знаходяться ще на аграрній або індустріальній стадіях, повинні бути націлені саме на постіндустріальні перспективи. З глобалізацією одні фахівці пов'язують надії на поширення соціального прогресу в масштабах усього людства, а інші виступають з песимістичними прогнозами щодо майбутнього розвитку світового суспільства. Така суперечливість у поглядах на глобалізацію має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини.

І головною з них є те, що глобалізація як процес суперечлива в своїй основі, має неоднозначні прояви й наслідки. Що ж до суб'єктивних підходів до оцінки глобалізації, то розбіжності ґрунтуються на відсутності усталеного й чіткого визначення самого поняття цього процесу. Існують вузькі й широкі трактування глобалізації: від обмеження її тільки сферою економіки до поширення на всі прояви людської життєдіяльності. Часом будь-яке нове явище в розвитку світового суспільства оголошується формою вираження або наслідком глобалізації.

Уперше термін «глобалізація» з'явився в науковому обігу два десятиліття тому, в 1983 р., в статті Т. Левіта, опублікованій у журналі «Гарвард бізнес ревію». Ним він так назвав феномен злиття ринків окремих продуктів, що виробляли багатонаціональні корпорації. З того часу поняття глобалізації значно розширилося й збагатилося дефініціями. Одне з найбільш розширених, але точних за основною ідеєю тлумачень глобалізації належить У.Т. Андерсону. В книзі «Все тепер пов'язано. Життя в першій

глобальній цивілізації» він розглядає глобалізацію як «систему систем», що прискорено змінюється. Ця система охоплює не тільки економіку, але й політику, культуру і навіть біосферу.

Найвиразніше глобалізація проявляється у сфері економіки, тут її вплив найбільш гомий. Вона охоплює насамперед фінансову сферу, переважно в галузі короткострокових інвестицій та «гарячих грошей». На відміну від національних економік, становлення яких ґрунтується на торговельно-промисловому капіталі, глобалізація формується переважно на фінансовому капіталі. Глобалізація супроводжується легкістю переміщення капіталу, лібералізацією руху товарів і послуг, безпрецедентно швидкому впровадженню електронних засобів у валютно-кредитну і фінансову діяльність, внаслідок чого здійснення міжнародних операцій із капіталом і валютою набуло нечуваного прискорення наприкінці ХХ ст. Глобалізація створює сприятливе середовище для поширення діяльності ТНК та банків.

Американський професор Пітер Ратленд виокремлює шість ключових, на його думку, ознак глобалізації, чотири з яких безпосередньо стосуються економічної сфери та є рушійною силою трансформаційних процесів в ній.

1. Революція в інформаційних технологіях. Глобальна ера пов'язана з комунікаційними системами— телебаченням, реактивними літаками, супутниками, комп'ютерами, мікросхемами, мобільними телефонами, Інтернетом, контейнерними перевезеннями тощо.

2. Економічна революція. Під нею П. Ратленд розуміє політику економічного зростання, що укладається в парадигму «Вашингтонського консенсусу». Вона включає такі елементи:

- ◆ плаваючі обмінні курси;
- ◆ пом'якшення торговельних перешкод;
- ◆ «зелена революція в сільському господарстві»;
- ◆ дешева енергія (зокрема, завдяки атомній енергетиці);

- ◆ прискорений розвиток сфери послуг;
- ◆ зростання значення транснаціональних корпорацій і заохочення їх випереджаючого розвитку;
- ◆ зменшення регулюючої ролі уряду в національній економіці.

3. Регіоналізація світової економіки. Поряд з глобалізацією міжнародних економічних відносин поширюється утворення регіональних інтеграційних угруповань (ЄС, НАФТА, СНД та ін.), значення яких у світовій економіці зростає.

4. Поляризація. Глобалізація, на думку П. Ратленда, поглиблює прірву в економічних рівнях високорозвинутих країн та країн менш розвинутих.

Така оцінка основних рис глобалізації дещо суб'єктивна, і не всі дослідники сприймають її однозначно. Проте ця схема вказує на найбільш істотні напрями розвитку процесу, що зветься глобалізацією.

Найхарактернішою ознакою глобалізації є посилення взаємодії і взаємозалежності в сучасному суспільстві, завдяки чому формується, за думкою відомого соціолога М. Кастельса, «світове суспільство». Ядром цього суспільства є глобальна економіка, яка працює як єдина система в режимі реального часу і в масштабі усієї планети.

Економіку як основу глобалізації визначає один з відомих російських дослідників глобалізації В. Медведєв. Він вважає, що глобалізація є ніщо інше, як прояв сучасної постіндустріальної стадії розвитку економіки й суспільства у відносинах між країнами світу. Це – новий ступінь інтернаціоналізації суспільного життя – економічних, політичних, соціокультурних, екологічних, демографічних зв'язків між народами. У його розумінні, основні імпульси глобалізації йдуть від економіки. Без врахування економічної складової втрачається основний аргумент, що підтверджує об'єктивність глобалізації як процесу неминучого й прогресивного у своїй основі, хоч і суперечливого.

Як основні ланки глобалізації МВФ визначає світову торгівлю, транснаціональні фінансові потоки, перетоки технологій, інформаційні мережі й взаємодії культур. ЮНКТАД наголошує увагу на глобалізації виробничих процесів через міжнародну виробничу кооперацію.

Крім суто економічних проявів глобалізації дослідники визначають також такі їх форми, як зміцнення взаємодії різних культур, формування системи глобальних соціальних взаємодій як основи становлення планетарного соціуму, зростання чисельності державних і недержавних міжнародних організацій, руйнування адміністративних перепон між країнами.

Висновок. Підсумовуючи наведені ознаки глобалізації, можна висловити таке узагальнення щодо її змісту та визначити основні фактори, що впливають на рекомпозицію сучасної економічної системи.

Глобалізація – це процес прискорення розвитку взаємозв'язків в усіх сферах людської діяльності і перетворення їх у суцільну планетарну метасистему. Глобалізація має в своїй основі інтернаціоналізацію суспільної діяльності, насамперед економічної, але суттєво від неї відрізняється. Принципова різниця полягає в такому: якщо інтернаціоналізація – це посилення зв'язків між країнами світу при збереженні повної національної суверенності (міжнаціональний рівень), то глобалізація означає перехід через національні кордони (наднаціональний рівень).

Найважливіші прояви глобалізації, які спонукають реструктуризацію соціально – економічної сфери є наступні:

- ◆ бурхливий розвиток системи засобів інформації, формування єдиної світової інформаційної мережі і системи комунікацій;
- ◆ прискорене зростання значення фінансової сфери в міжнародній економічній діяльності;
- ◆ поширення діяльності ТНК, посилення транснаціоналізації світової економіки;

- ◆ формування системи міжнародних організацій, які разом з ТНК утворюють наднаціональний механізм управління світовою економікою, збільшення числа недержавних суб'єктів міжнародного життя;
- ◆ посилення «відкритості» національних економік;
- ◆ у процесі трансформації співвідношення « національне – наднаціональне» змінюється роль держави в управлінні національною економікою;
- ◆ виявляється тенденція нерівномірності розвитку найбільш розвинутих і менш розвинутих країн;
- ◆ регіоналізація світової економіки;
- ◆ соціальна трансформація в планетарному вимірі, яка виражається в інтеграції окремих елементів суспільства в глобальні структури, ослабленні традиційних зв'язків та орієнтації на уніфіковані цінності;
- ◆ прискорення взаємодії культур.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки в людини й суспільства: Пер. з англ. – До.: Весь Світ, 2004 – 188 з.
2. Богомолів О.Т. Анатомія глобальної економіки: Навчальний посібник. – До.: Академкнига – 2004 – 216 з.
3. Горбачов М.С. Грані глобалізації: Важкі питання сучасного розвитку. – До.: АльбінаПаблішер. – 2003 – 592 з.
4. Делягін Авт. Світовий криза: Загальна теорія глобалізації: Курс лекцій. – 3 вид. – До.; Союз – 2003 – 768 з.
5. Фаминський І.П. Глобалізація економіки та зовнішньоекономічні зв'язки. – До.: Республіка. – 2004 – 448 з. Абралава А. Глобальне технологічне простір і національна економіка. // Суспільство і економіка. – 2004 - №3. – з. 149-153.

6. Бельчук А.І. Майбутнє глобалізації, імежцивілізаційні відносини. // Зовнішньоекономічний бюлетень. – 2004 - №7. – з. 13-17.
7. Богомолів Б.А. Глобалізація: деякі підходи до осмислення феномена. // Вісник Московського університету; серія 12: політичні науки. – 2004 - №3. – з. 105-118.
8. Зуєв О.Г., Мясникова Л.А. Глобалізація: аспекти, про які мало кажуть. // Світова економіка і безкоштовні міжнародні відносини – 2004 - №8. – з. 54-60.
9. Костін А. І. Загальне надбання людства й економічна політика. // Вісник Московського університету; серія 12: політичні науки. – 2004 - №2. – з. 5-25.